

MATERIALELE
Conferinței științifico-practice
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ
A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL
MULTIPLELOR CRIZE”

EDIȚIA A X-A

11 MAI 2023, CHIȘINĂU,
REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău-2024
Stratum plus

Editarea volumului „Materialele Conferinței științifico-practice
‘Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize’”
este realizată cu suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO
în cadrul programelor de participare UNESCO și a proiectului „Promovarea egalității de gen în
Moldova prin integrarea perspectivei de gen în familie și instituții de învățământ”

Publication of the volume “Materials of the Scientific-Practical Conference
‘FAMILY RESILIENCE PERSPECTIVES IN THE CONTEXT OF MULTIPLE CRISES’
is carried out with the financial support of the National Commission of the Republic of Moldova for
UNESCO within the UNESCO participation programs and the project “Promoting gender equality in
Moldova by integrating the gender perspective in the family and educational institutions”

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

“Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, conferință
științifico-practică (10 ; 2023 ; Chișinău). Materialele Conferinței științifico-
practice “Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, Ediția
a 10-a, 11 mai 2023, Chișinău / comitet științific: Luminița Drumea [et al.]. – Chi-
șinău : Stratum Plus, 2024 (Blitz Poligraf). – 226 p. : fig.

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova [et al.]. – Texte : lb. rom., engl., rusă. –
Rez. paral.: lb. rom.-engl., engl.-rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – Editat cu
suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO.
– 700 ex.

ISBN 978-9975-3651-5-4. – ISBN 978-9975-3651-6-1 (PDF).

37.0:316.356.2(082)=135.1=111=161.1

P 52

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordă-
rii multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în ve-
derea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor
crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei
energetice).

* Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.
Selectarea și prezentarea informației, precum și opiniile expuse în această publicație aparțin au-
torilor/autoarelor și nu reflectă obligatoriu viziunea UNESCO.

Se distribuie gratuit.

© Universitatea de Stat din Moldova, 2024

© Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO, 2024

© Instituția Privată Publicație Periodică „Stratum plus”, 2024

COMITET ȘTIINȚIFIC:

Luminița DRUMEA, Doctor în filologie, Secretar General Adjunct al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO

Svetlana ANDRIEȘ, Coordonatoare de program, UN Women in Moldova

Felicia BECHTOLDT, Secretară de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Valentina CHICU, Consilieră a Președintei Republicii Moldova în domeniul educației și cercetării

Otilia DANDARA, Doctor habilitat, profesor, Prim-prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Dumitru DRUMEA, Președinte, Speranța'87, Moldova

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Valeria PASCARU-GONCEAR, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Lilia PASCAL, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Viorica REABOI-PETRACHI, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Svetlana TOLSTAIA, Doctor, conferențiar univ., Departamentul Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Tataiana UDREA, Manager de program, UN Women in Moldova

COMITET ORGANIZATORIC:

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Aura MUTRUC, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Miroslava VALIC, Universitatea de Stat din Moldova

Tehnoredactare: Carolina ȚURCANU

CUPRINS

Conceptul celebrării zilei internaționale a familiei 9

COMUNICĂRI ÎN PLEN

Andriana BÂTCA,
Ina SCATICAIOV
(Republica Moldova)

Măsurile statului de suport pentru
familiile cu copii

Viorica
REABOI-PETRACHI
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a ca-
drelor didactice în contextul crizei
umanitare

Svetlana TOLSTAI
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
părinților în situații de urgență

Lucia FLIURȚA
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
adolescenților în situații de urgență

Valeria
PASCARU-GONCEAR
(Republica Moldova)

Recomandări pentru acordarea
asistenței psihologice și pedagogice
refugiaților

Tatiana UDREA
(Republica Moldova)

Inițiative de susținere economică
a familiilor prin prisma de gen în
contextul crizelor

Dumitru DRUMEA
(Republica Moldova)

Importance of fighting GBV: why
is important to protect the women?

COMUNICĂRI ÎN ATELIER

E. АНДРЕЕВСКАЯ (<i>Republica Moldova</i>). Психологическая опасность образовательной среды для жизни и здоровья детей и подростков	13
Л. АНЦИБОР, Т. НОСОВА (<i>Republica Moldova</i>). Влияние ипповенции на психоэмоциональный статус и устойчивость женщин в период кризиса	21
V. BALERCĂ (<i>România</i>). Intervenția psihologului de familie în reglarea situațiilor de criză	29
M. BLÎNDUL (<i>Republica Moldova</i>). Influența familiei asupra modului sănătos de viață a copiilor	37
A.-R. BORȘ (<i>România</i>). Family-school partnership practices	43
Н. БРАЙЛЯН (<i>Republica Moldova</i>). Взаимосвязь асертивного поведения и уровня мотивации достижения успеха в учебной деятельности студентов вуза	49
F. CHEIA (<i>România</i>). Adaptarea curriculară pentru integrarea copiilor cu cerințe educative speciale (C.E.S) și schimbările de perspectivă generate de fenomenul globalizării	59
O. GROIȚĂ (<i>Republica Moldova</i>). Valorificarea consilierii în eficientizarea relațiilor cu familia la persoanele dependente de droguri	71
T. IVANOV (<i>Republica Moldova</i>). Strategii de reglare emoțională la supraviețuitoarele violenței în familie	85
C. L. LUNG (<i>România</i>). Rolul familiei în viața pacienților cu boli inflamatorii cronice și psihopatologie asociată	95
R.-M. LUPUȘOR (<i>România</i>), V. BODRUG-LUNGU (<i>Republica Moldova</i>). Rolul familiei în procesul de integrare a copilului cu autism în procesul educațional	103

L. MARGINEAN (<i>Republica Moldova</i>). Importanța promovării de către autorități a mesajelor cu privire la dreptul copiilor la o familie	109
B. ПАСКАРУ-ГОНЧАР (<i>Республика Молдова</i>). Рекомендации для оказания психолого-педагогической помощи беженцам	119
A. RACU, T. MUNTEANU (<i>Republica Moldova</i>). Noi viziuni asupra familiei care are în componență copii cu dizabilități.	129
O. RUDIC (<i>Republica Moldova</i>). Abordări internaționale de combatere a inegalităților de gen în contextul multiplelor crize recente, cu efect de ameliorare a impactului asupra familiei	139
M. SUCIAGHI (<i>România</i>). Rolul și implicarea familiei în îngrijirea pacienților spitalizați în secțiile de anestezie și terapie intensivă	153
S. TOLSTAIA (<i>Republica Moldova</i>). Reziliența psihologică a părinților în situații de urgență	163
M. TOMA (<i>Republica Moldova</i>). Importanța terapiilor individuale în demersul compensator și / sau recuperator al elevului cu C.E.S.	173
M. UNGUREANU (<i>România</i>). Soluții ale școlii pentru reziliența familiei. Eroii basmelor — modele de reziliență	183
D. VASILACHE (<i>Republica Moldova</i>). Teorii ale conceptului de cuplu: sinteze teoretice	191
H. WITTMAN (<i>Israel</i>). Teaching methods of multilingual education in schools. Motivation and multilingual education in schools	199
B. BEAUJOLAIS (<i>United State of America</i>), V. BODRUG-LUNGU (<i>Republica Moldova</i>). Empowerment self-defense as a strategy to promote family resilience in Moldova.	211
Д. ДРУМЯ (<i>Republica Moldova</i>). Роль НПО в продвижении института семьи и гендерном воспитании в контексте устойчивости семьи в период множественных кризисов (на примере деятельности НПО «Speranta'87 Moldova»)	219

CONCEPTUL CELEBRĂRII ZILEI INTERNAȚIONALE A FAMILIEI

Ziua Internațională a Familiei este marcată anual la 15 mai, în conformitate cu Rezoluția 47/237 din 20 septembrie 1993 a Adunării Generale a ONU. Prin adoptarea rezoluției respective, Națiunile Unite au confirmat angajamentul de a promova progresul social și standarde de viață mai bune pentru familiile din întreaga lume, sprijinând nu numai familiile, dar și culturile de pe glob.

Această zi oferă o oportunitate de a crește gradul de conștientizare cu privire la problemele legate de familii și de a fortifica cunoștințele despre procesele sociale, economice și demografice care le afectează. Obiectivul principal al acestei zile este de a evidenția importanța familiilor în cadrul societății și de a promova valorile majore ale familiei: dragoste, respect, egalitate, parteneriat, împărțirea responsabilităților casnice, prevenirea/ combaterea violenței în familie, concilierea vieții profesionale cu viața de familie, etc.

Prin Hotărârea Parlamentului nr. 433 din 26.12.1990 cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în Republica Moldova, începând cu anul 2010, Ziua Familiei este consemnată ca sărbătoare la nivel național pe data de 15 mai. Guvernul, structurile de stat, APL, organizațiile non-guvernamentale, instituțiile de învățământ și persoanele fizice, etc. sunt încurajate să organizeze celebrarea Zilei pentru promovarea valorilor familiei.

În anul 2023 la nivel global Ziua de 15 mai are ca subiect: **Familiile și noile tehnologii**. Tehnologiile au devenit o parte componentă a existenței umane, atât cu impact negativ cât și cu impact pozitiv. În contextul, transformărilor sociale rapide, valorificarea acestora reprezintă instrumente valoros al dezvoltării durabile.

Reiterăm faptul că familia este unitatea de bază a societății. În familie din copilărie învățăm abilitățile esențiale de viață, care ne ajută să supraviețuim și să ne dezvoltăm pe tot parcursul vieții.

Pe parcursul ultimilor ani, ne-am confruntat cu diverse amenințări și nesiguranțe. În acest proces, am pierdut multe dar și am învățat și învățăm multe lucruri. Drept provocare dar și condiție a dezvoltării

Conferința științifico-practică
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE”
11 mai 2023, Chișinău, Republica Moldova

umane se conturează capacitatea noastră de reziliență în plan personal, social și profesional, atât la nivel de familie cât și la nivel de societate.

În contextul celor menționate anterior, în vederea celebrării Zilei Familiei în 2023, se propune organizarea conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională la tema: **PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE**. Evenimentul este organizat în colaborare dintre Universitatea de Stat din Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, UNESCO, UN Women, Platforma pentru Egalitate de Gen, Gender-Centru, HopeSperanta’87.

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordării multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în vederea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei energetice).

COMUNICĂRI ÎN PLEN

MĂSURILE STATULUI DE SUPORT
PENTRU FAMILIILE CU COPII

Andriana BÂTCA, Ina SCATICAILOV
Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Republica Moldova

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE
ÎN CONTEXTUL CRIZEI UMANITARE

Viorica REABOI-PETRACHI, dr., lect. univ.
*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A PĂRINȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Svetlana TOLSTAIA, dr., conf. univ.
*Departamentul Psihologie,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A ADOLESCENȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Lucia FLIURȚA
AveCopii, Republica Moldova

RECOMANDĂRI PENTRU ACORDAREA ASISTENȚEI
PSIHOLOGICE ȘI PEDAGOGICE REFUGIAȚILOR

Valeria PASCARU-GONCEAR, dr., lect. univ.
*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

INIȚIATIVE DE SUSȚINERE ECONOMICĂ
A FAMILIILOR PRIN PRISMA DE GEN
ÎN CONTEXTUL CRIZELOR

Tatiana UDREA,
Manager de program, UN Women în Moldova, Republica Moldova

IMPORTANCE OF FIGHTING GBV:
WHY IS IMPORTANT TO PROTECT THE WOMEN?

Dumitru DRUMEA, dr.
Secretar General Speranța '87, Moldova, Republica Moldova

Rolul familiei în procesul de integrare a copilului cu autism în procesul educațional

R.-M. LUPUȘOR, V. BODRUG-LUNGU

Pentru înțelegerea procesului complex al adaptării psihologice a familiilor cu un copil cu autism, literatura de specialitate a propus diverse cadre teoretice. Modelele de adaptare accentuează influența unor diferiți predictorii asupra rezultatelor individuale. O parte dintre cercetători au considerat că problemele copilului cu autism reprezintă o sursă de stres a membrilor familiei, insistându-se asupra studierii caracteristicilor copilului în calitate de predictorii. Modelele multidimensionale evidențiază, la nivelul procesului de adaptare familială, factorii specifici dizabilității și comportamentul copilului, dar și specificul familiei. Majoritatea studiilor analizează relația dintre comportamentul social al copilului și starea psihologică a părintelui doar prin prisma raportărilor părinților, aflați în incapacitatea de a controla percepțiile subiective privind manifestările concrete ale copilului. În acest context, teoria sistemelor ecologice se conturează ca un instrument de o valoare incontestabilă, cu rol în identificarea factorilor determinanți ai crizelor familiale și înțelegerea interrelaționării dintre componentele sistemului.

Cuvinte-cheie: *criză familială, copii cu autism, teoria sistemelor ecologice, mediu familial, mediu educațional*

The family role in the process of integration of the child with autism into the educational process

R.-M. LUPUȘOR, V. BODRUG-LUNGU

In order to understand the complex process of psychological adaptation of families with an autistic child, the specialized literature has proposed various theoretical frameworks. Adaptation models emphasize the influence of different predictors on individual outcomes. Some researchers considered that the problems of the autistic child represent a source of stress for family members, insisting on studying the child's characteristics as predictors. The multidimensional models highlight, at the level of the family adaptation process, the factors specific to the disability and the child's behavior, but also the specifics of the family. Most studies analyze the relationship between the child's social behavior and the parent's psychological state only through the lens of the parents' reports, who are unable to control the subjective perceptions regarding the concrete manifestations of the child. In this context, ecological systems theory emerges as a tool of indisputable value, with a role in identifying the determining factors of family crises and understanding the interrelationship between the components of the system.

Keywords: *the family crisis, the children with autism, the ecological systems theory, the family environment, the educational environment*

Famiiliile copiilor cu autism se confruntă zilnic cu provocări privind gestionarea tuturor aspectelor generate de specificul deficienței. Studiile realizate, în acest sens, au identificat un nivel de stres ridicat în rândul acestora în comparație cu părinții ai căror copii au o dezvoltare normală, tipică.

Analiza problematicii autismului în literatura de specialitate în înțelegerea fenomenului ar putea avea ca punct de reper teoria sistemelor ecologie ce promovează o viziune holistică, sistemică privind viața socială. Teoria menționată a fost promovată de psihologul Urie Bronfenbrenner (1979) și se fundamentează pe ideea că indivizii sunt influențați de mediu și, la rândul lor, influențează mediul realizându-se o reciprocitate adaptativă sau o ajustare. Relația cu comunitatea poate fi abordată din perspectiva interrelaționării individului cu mediul social identificându-se cinci sisteme, după cum urmează: microsistemul, mezosistemul, exosistemul, macrosistemul și cronosistemul. Reprezentarea acestora s-a realizat prin cercuri concentrice, prin plasarea individului în centru, iar în jurul lui relațiile pe care le stabilește cu aceste sisteme (fig. 1).

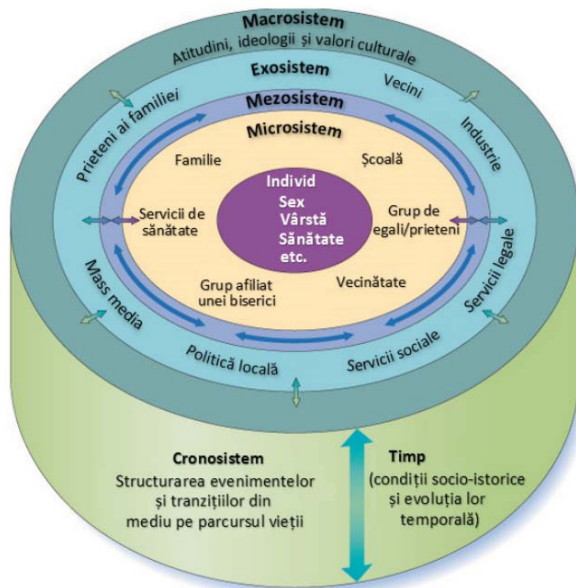

Fig. 1. Modelul sistemelor ecologice după U. Bronfenbrenner (1979).

Detaliind pe baza figurii prezentate, menționăm că se accentuează importanța factorilor de mediu asupra dezvoltării individului influențând direct schimbarea și dezvoltarea cognitivă, morală, relațională. Modelul este unul dintre cele mai utilizate în psihologie fiind o arie largă de aplicabilitate și promovează ideea că dezvoltarea umană se realizează în condițiile interacțiunii variabilelor genetice și de mediu determinând sistemele de bază ce stabilesc relațiile personale. Analizând fiecare componentă a sistemului, menționăm, în primul rând, *microsistemul* ce cuprinde grupurile ce interacționează direct: familia, școala, prietenii, biserica, etc. Abordarea microsistemelor presupune evaluarea relațiilor interpersonale, identificarea rolurilor persoanelor, natura relațiilor familiale, mărimea și dinamica familiei, precum și conexiunile comunitare. *Mezosistemul* are la bază interacțiunile dintre microsisteme și anume, relațiile dintre familie și mediul școlar, relațiile dintre prieteni și familie, interrelaționarea comunitară, rețeaua prietenilor părinților, etc. *Exosistemul* este compus din relații și organizații care nu fac parte direct, dar exercită o influență în mare măsură. Vizează legăturile sau relațiile din mediul social în care individul nu are rol activ, dar este afectat de acestea. *Macrosistemul* face referire la societate și la cultură cumulează valorile, normele morale, ideologiile, atitudinile, obiceiurile ce evoluează de-a lungul timpului de la o generație la alta. *Cronosistemul* vizează circumstanțele socio-istorice și evoluția temporală, tranzițiile care au loc de-a lungul vieții individului.

Teoria reprezintă un sprijin major în intervenția asupra problemelor de orice natură fiind analizate din perspectiva factorilor posibili ce ar fi putut-o determina. Particularizând la problema crizelor din interiorul familiilor cu copii cu autism, considerăm că identificarea elementelor declanșatoare ar putea constitui un punct de reper în rezolvarea acestora. Având în vedere importanța implicării parentale în integrarea copiilor cu deficiențe din sfera autismului se impune înțelegerea factorilor ce determină disfuncționalități în realizarea naturală a acestui proces. Astfel, aplicând teoria sistemelor ecologice asupra crizei familiale manifestate în gestionarea cu dificultate a problemelor generate de prezența deficiențelor de tip autist, analiza factorilor declanșatori s-ar putea realiza astfel:

- Factori individuali (factori ce țin de persoana respectivă, de problemele psihice și deficiențele de relaționare);

- Factori generați de microsistem și mezosistem (fac referire la conflictele din interiorul familiei, dar și alte probleme din microsistem precum: problemele din mediul educațional, din comunitate);
- Factori din exosistem (factori comunitari și societali);
- Factori din cronosistem (dezavantaje economice, sociale influențate de apartenența la comunități etnice, religioase, geografice, crize socio-economice, context politic).

Concluzionând pe baza factorilor menționați, în practică se impune abordarea problemei crizelor familiale din perspectiva teoriei sistemelor ecologice, printr-o analiză riguroasă a factorilor la toate nivelurile ce pot determina apariția, menținerea și incapacitatea de soluționare a acestora. În acest sens, intervențiile trebuie să vizeze toți factorii de risc și toate subsistemele critice ale unui anumit sistem-problemă. Prin evaluarea riguroasă a nivelurilor sistemice, se pot determina ”care sunt factorii de risc care au favorizat apariția problemei și care, eventual, o pot agrava, și la ce nivel (în ce sisteme) sunt ei plasați, dar și factorii compensatori, care pot reduce șansele agravării problemei respective [1, p.90].

Criza generată de diagnosticul care induce părinților ideea de anormalitate a copilul lor, reprezintă o experiență dificilă, tulburătoare și paralizantă pentru părinți. De cele mai multe ori, reacțiile manifestate de părinți sunt negative, similare reacțiilor ce se confundă cu o incapacitate de a reacționa, considerând-o o pierdere irecuperabilă. Apar, astfel, două situații: o situație în care familiile se adaptează flexibil, se mobilizează acționând eficient sau se blochează în reacții de diferite grade de rigiditate și ineficiență. De cele mai multe ori, părinții au tendința să opună rezistență sau să încerce negarea diagnosticului. ”Schimbările în rutină sunt necesare în vederea asigurării unei bune îngrijiri a copilului, având efecte semnificative în funcționarea familiei, deoarece viața într-o familie unde există un copil cu dizabilități suportă o serie de modificări, stresul amplificat de oboseala resimțită fiind asociat cu moralul scăzut al membrilor adulți din familie raportat la progresele copilului, care în cazul dizabilităților neuro-motorii sunt de cele mai multe ori mai mici, dacă ne raportăm la așteptările părinților” [2].

Strategiile și politicile educaționale actuale ce vizează integrarea copiilor cu autism promovează o serie de principii de protecție și incluziune socială de eliminare a barierelor între aceștia și membrii comunității. Aplicarea măsurilor de sprijin urmărește și implicarea familiilor copiilor cu autism, deoarece are un rol important în recuperarea la nivel indi-

vidual și societal. ”Indiferent dacă părinții se confruntă cu stresul sau nu depinde de strategiile lor de coping, sprijinul social informal surse, convingeri despre eficacitatea intervențiilor și nivelul simptomatologiei autismului” [3].

În afara stresului cotidian al creșterii unui copil cu autism, părinții trebuie să înfrunte un diagnostic dur și să se inițieze în serviciile de intervenție. La vârste fragede, copiii prezintă mai multe deficite de ”autism timpuriu” precum: lipsa reacțiilor sociale, a abilităților de comunicare, deficitul de atenție și lipsa abilităților de joc interactiv. Pe fondul acestor disfuncționalități, apare îngrijorarea considerabilă a părinților care își pun la îndoială abilitățile de parenting. În literatura de specialitate s-a concluzionat că părinții copiilor mici cu autism care, la nivel emoțional, sunt incapabili de a accepta situația familiei, vor manifesta mai multe dificultăți de adaptare la nevoile acestora.

Există puține cercetări privind comportamentul parental în familiile cu copiii cu autism, investigându-se natura relației părinte-copil din punct de vedere a dimensiunii emoționale, a disponibilității și atașamentului față de aceștia [4]. Comportamentul parental este, mai degrabă, unul observabil al părinților cu rol în socializarea copiilor sau în modul de intrare pe care copiii dobândesc aspectele sociale, emoționale și cognitive abilități de funcționare în societate.

Familiele se poziționează ca receptori activi ai procesului de integrare a copilului cu autism, ca susținători și colaboratori cu rol hotărâtor în reușita acestuia. Lucrul cu familia este conceptualizat ca lucrul cu părinții și deschizând astfel calea pentru practici orientate spre familie. Părinții elevilor din școală sunt implicați în luarea deciziilor alături de liderii școlii pentru a avea un impact benefic asupra învățării și succesului elevilor [5].

Concluzii

Implicarea familiei se manifestă prin includerea sistematică a părinților în activități și programe ce promovează dezvoltarea, învățarea și bunăstarea copiilor cu dizabilități, inclusiv planificarea, predarea și evaluarea la nivel individualizat. Pentru a se asigura că implicarea familiei este integrată în toate sistemele și programele de educație timpurie, furnizorii de educație non-formală și școlile pot implica familiile ca parteneri esențiali, oferind în același timp servicii care încurajează includerea copiilor cu autism și întrețin relații pozitive între familii și școli.

Referințe

1. Rodat, S. (2016). *Teorii și modele în asistența socială*. Cernica: Institutul Teologic Adventist.
2. Heiman, T. (2002). Parents of Children With Disabilities: Resilience, Coping, and Future Expectations. În: *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, vol. 14, no. 2.
3. Hastings R.P. and Johnson E. Stress in UK families conducting intensive home-based behavioral intervention for their young child with autism. În: *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 31, no. 3, p. 327—336, 2001.
4. Rutgers A.H., Van Ijzendoorn M.H., Bakermans-Kranenburg M.J. et al., (2007). Parental sensitivity and attachment in children with autism spectrum disorder: comparison with children with mental retardation, with language delays, and with typical development. În: *Child Development*, vol. 78, no. 2, p. 597—608.
5. Santamaría Graff, C., & Boehner, J. (2019). *Forming a mutually respectful university/parent-to-parent organization community partnership through a “Family as Faculty” project*. Engage!: Urban University Community Journal, 1(1), 46—63.

Date despre autori

Roxana Monica LUPUȘOR (*Romania*). Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională, Galați.

E-mail: alexandru_mnc@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-7464-3613

Valentina BODRUG-LUNGU (*Republica Moldova*). Doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: valbodrug@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2957-2796